

OFFICIUM Concionatoris.

In quo
Præcepta utilissima de invenienda
habendaque Concione :

Jam ante aliquot annos ex optimis quibûsque
Autoribus collecta, & quàm metho-
dicè disposita,

A

PRAESTANTI THEOLOGO

Eodémque

Concionatore Celeberrimo:

CANTABRIGIA,

Ex Officina Joan. Hayes, celeberrimæ Academix Typographi. 1676
Impensis Guillelmi Morden, Bibliopolæ Cantabr.

1771

5857

OFFICINUM

CONCINATIONUM

In quo
Præcepta utilissima de inventenda
habendaque Concione:

Item antiquæque annos ex opinis distictæ
Antiquas collectas & quædam metho-
dus præcipue

A

PRÆSTANTI THEOLOGO

Londinensi

Concione in Ecclesia

UNIVERSITY OF CAMBRIDGE

Printed by J. Sturges, at the University Press, Cambridge.
1771

Officium Concionatoris.

Officium Concionatoris est, ut ante, inter & post conciones, ea meditentur, doceat, ac faciat, quæ cedant in Dei gloriam & ecclesiæ salutem.

In officio Concionatoris } Scopus, sive finis.
duo spectantur, } Media ad scopum tendentia.

Conciona-
toris pii
scopus du-
plex est,
scil.

1. Summus, scil. } 1. In vera & recta Dei cognitione.
Dei gloria; quæ } 2. In Dei verè cogniti cultui interno
consistit } & externo vero

1. Salus } Animæ.
æterna } Corporis.

2. Directus ad } 1. Interme-
sumum, qui } dius, qui
duplex est, scil. } duplex. } 2. Ut destruatür re-
 } gnum Sarran, aſtru-
 } atur regnum Christi.

2. Inferius, ut auditoris intellectus informetur per audium verbi.

Media in Concionatoris officio ad scopum destinata pro ratione temporis sunt tria.

1. Preparatio ante Concionem.
2. Concio ipsa.
3. Tempus post Concionem.

CAP. II.

Ministorum officium ante Concionem.

Pars officii Concionatoris concionem antecedens dicitur præparatio.

Præparatio tri-
plex est, } 1. Longinqua.
 } 2. Media.
 } 3. Proxima.

CAP. III.

De Preparatione longinqua.

Preparatio longinqua illa est quæ in scholis tum classicis tum publicis præcipue adhibetur.

Officium Concionatoris.

Ad preparationem hanc
rīe instigendam octo
requiruntur.

1. Invocatio divini auxilii.
2. Pia vita scholastica.
3. Linguarum peritia.
4. Artes.
5. Theologia theórica & practica.
6. Muti Magistri.
7. Exempla viva.
8. Loci communes.

I. De Invocatione.

In studiorum principio, medio, fine, vigeat divini numinis invocatio.

1. Humilis.
2. Fervens.
3. Quotidiana.

CAP. IV

II. De vita scholastica.

Vita & mores in scholis piē, justē, & lobriē informantur, quod nisi fiat, 1. Tibi ipsi eris obstaculo, quo minūs ad concionandi munus voceris. 2. Si tandem vocatus fueris; concionibus vis & efficacia adimeretur. Quā enim conscientia dices ipse? cum alios dicentes audiveris; *Hypocritā prius extrahere trabem ex oculo tuo, &c. Luc. 6. 42.*

CAP. V.

III. De linguarum peritia.

Linguz me-
diocriter
saltem co-
gnoscantur
scil.

1. Vernacula, cuius inter concionandum usus maximus. Prima, cuiusmodi est Hebræa, quā solā canonica Scripturæ Veteris Testamenti primitus designantur.
2. Peregrina, estque vel
 - vulgatior: ut Latina, quā in autoribus legendis & intelligendis præcipuē utimur.
 - Orta,
 - estq; vel minus vulgata: ut Græca, quā Novi Testamenti Canon exprimitur.

Officium Concionatoris.

- Utilitas ex linguarum peritia proveniens quadruplex est: scil.
1. Indè elicitur genuinis verborum sensus & significatio.
 2. Vis, Emphasis, Linguae proprietas.
 3. Linguarum peritus, directè, immediatè, & veluti suis oculis palam intuetur, quod ignarus obliquè & alienis obscurè conspiciat.
 4. Dubia ex translationum varietate emergentia faciliùs hinc solvuntur & declinantur.

Neglectus linguarum & proprietatis verborum parit, ut Theologiam, ita & conciones obscuras & hæreticas.

CAP. VI.

IV. De Artibus.

Logica,
cujus
usus
multi-
plex
scil.	{	1. Ut Argumenta concionum inveniât.
		2. Ut inventa axiomatice, syllogistice, methodicè disponat.
		3. Ut argumentorum scopum & cohærentiam discernat.
		4. Ut doctrinas colligat; collectas rationibus & probationibus idoneis confirmet & illustret.
		5. Ut usum & applicationem directè inferat, solidè etiam premat & prosequatur.
		6. Ut fallaces sophistarum strophas & insidias deprehendat, & adversariorum hæreses radicitus extirpet, &c.
Artes etiam.
Concilonatori
sunt necessa-
ria: scil.	{	1. Ut Auditores tropis & figuris tam dictionum quàm sententiarum afficiat & oblectet.
		2. Ut Sacras literas tropis & figuris undique scitantes accuratè intelligat.
		3. Simplicium verborum ornatus est in tropis; ex quibus metaphora potissimum Concionator utetur
		4. In conjunctis vocibus istæ præcipuè sunt adhibendæ figuræ: Exclamatio; Interrogatio; Apostrophe; Compellatio; Obsecratio; Admiratio; Prosopopœia; Sermocinatio; Suspendatio.
Rhetorica	{	

Officium Conscientie

<p>Physica five naturalis Philosophia.</p> <p>Ethica five moralis Philosophia, sub qua</p> <p>Metaphysica.</p> <p>Arithmetica.</p> <p>Geometria.</p> <p>Astronomia, sub qua Chronologia, Isa. 38. 8. Am. 9. 6.</p> <p>Geographia, five Cosmographia.</p> <p>Historiarum cognitio</p>	}	<p>Ethica.</p> <p>Politica.</p> <p>Oeconomica.</p> <p>Ecclesiasticarum.</p> <p>Civilium.</p>
--	---	--

(Neq; sit aliarum quarumvis artium contemptor.

Quas omnes si accuratè intelligere non licebit; expediet tamen in unaquaque tantum cognoscere, quantum ad necessarium & frugalem usum pertinebit.

CAP. VII.

V. De Theologia.

<p>Theologia duplex est, alia</p>	<p>Theorica</p>	<p>1. ex capitibus doctrinae Christianae.</p> <p>2. ex Catechesi, five brevi summâ negotii salutis.</p> <p>3. Ex Sacris Bibliis, in quorum lectione octo sunt observanda, scil. ut fiat</p>	<p>1. Ordine minimè perturbato.</p> <p>2. Auspicando à precatione.</p> <p>3. Cum timore & reverentia.</p> <p>4. Sine omni præjudicio & superbia.</p> <p>5. Constantè sine tædio.</p> <p>6. Fideliter sine hæsitacione.</p> <p>7. Legendo ut discamus & operemur.</p> <p>8. Conferendo & interpretando utnam Scripturam per aliam.</p>	<p>Decalago.</p> <p>Oratione Dominica.</p> <p>Articulis fidei.</p> <p>Sacramentis.</p>
	<p>Practica quæ in duobus consistit, scil. ut</p>	<p>4. Ex locis communibus alicujus Autoris probati & in scholis recepti.</p> <p>1. Audiat aliquem professorem practicum, de tota administratione & officio Ministri, imprimis de concionibus habendis præcipientem.</p> <p>2. In collegio practico concionantium se exercent, ubi admonitiones præceptorum de rebus, verbis, methodo, pronuntiatione, gestu, &c. grato animo audiat, atq; vitia omnia emendare studeat.</p>		

Officium Doctoratus.

CAP. VIII.

VI. De Muri Magistri.

Non vivi tantum audiendi, sed & murt Magistri legendi sunt. scil.

Profani, cuiusmodi sunt

Politici.
Ethici.
Oeconomici.

Libri eorum qui naturam arborū, herbarum, brutorumq; animalium, & reptilium scilicet volatiliū, descripserunt. Historici, aliiq; scriptores humani qui quovis modo ad Theologiam conferant.

Recentes, qui sunt vel

Theoroci, ut annotationes Junii & Beza in Biblia, Theologia Fenneri, Partitiones Theologicae Polani, Aurea armilla Perkenſi, Idea Voſtii, Muſculi & Petri Martyris loci communes, Zegedini tabulae, Catecheſis Urſini, Piſcatoris Aphoriſmi, &c. Practici & Theorici, ut Calvinus iudicii ſingularis, Gualterus, Zanchius, Hyperius, Bucer i paſtorale, Maſogge Danari, aliiq;.

Antiqui, qui sunt vel

Scholastici, ex quibus legantur cum iudicio

Bonaventura.
Thomas Aquinas.
Gabriel Biel.
Petrus Lombardus,
Secus.
Durandus.

Ecclesiastici, ut docti patres, qui sunt vel

Graeci, ex quibus imprimis legantur
Latini, ex quibus praecate-
ris legantur

Chryſoſtomus.
Baſilius.
Gregorius Nazianz.
Athanafius.
Cyprianus.
Auguſtinus.
Hieronymus.
Ambroſius.
Bernardus.

Officiū Concionatoris.

In Patrum,
Scholastico-
num, alio-
rumq; lecti-
one quinq;
capitula sunt
adhibenda:
scil.

1. Ut ab eo tantum legantur, qui possit oculatissime discernere inter veram orthodoxamq; pietatem, & superstitionem specie pietatis blandientem.
2. Accurate observetur an reapse patres sint, an verò sub nomine Patrum spurii & fictitii.
3. In negotio salutis eatenus ipsorum dictis fides adhibeatur, quatenus cum Scriptura consentiunt; si dissentiant homines esse credant.
4. Si fieri possit, concilientur inter se: sin minus, præponderet veritas.
5. Quando inter duos æqua intercedit probabilitas, æquale rationum pondus; nihil publicè eventiletur, sed res ad scholas referatur.

CAP. IX.

VII. A. De Exemplis vivis.

Viva exempla insignium artificum & concionatorum sibi proponat, quæ studiosè observet & imitetur; illud scilicet in quo quisq; præcipuè excellit.

Conciones diligentur audiat, consignet, repetat; vitia eorum fugiat; virtutes in singulis laudatas firmiter animo imprimat; ipse etiam exprimat & æmuletur.

CAP. X.

VIII. De Locis communibus.

Congerat & disponat Verborum.

in locos communes,
Mat. 13. 25.

Rerum } Theoricarū } quicquid audire-
 } Practicarū } rit, viderit, legerit.
Statuum & personarum.

Vide Kecker. Rhet. eccles. lib. 2, cap. ult. pag. 136.

CAP. XI.

De præparatione media.

Hactenus de præparatione longinqua; sequitur media, quæ in his potissimum consistit.

1. Non sufficit nuda interna vocatio, nisi accedat externa: ideoq; Minister

Officium Concionatoris.

9

nister non solum donis internis ad ministerium necessarius instruitur, sed etiam legitime vocatus, examinatus, confirmatus sit, & per presentationem legitimam introductus, propter conscientiam suam & auditorum, ut cum pariter docere possit.

2. Continuet semper § 1. Ut semper eruditionem augeat & conserveat, librorum lectionem, § 2. Ut ad docendum aptior & propior reddatur.

3. Perpetuet locos communes in Scholis coeptos; saepe enim urget necessitas ut non nisi pauxillum temporis concedi possit concioni meditandæ.

4. Seipsum & dona Dei in se exerchet, mediæque ad hoc destinata non negligat aut contemnat, cuiusmodi sunt conventus, visitationes, meditationes, &c.

5. Conjunctio sit inter Moysen & Aaronem, id est, inter Ministrum & Magistratum cuiuslibet parochiæ, ne quod ille bene docendo astruat, ille male agendo destruat.

6. Parsimoniam studeat, ut necessariam sustentationem habeat, ne curâ economica distrahatur à studiis, arque ideo etiam redditus ab alio colligatur. Ministri vel nimis misericordes sunt, vel nimis rigidi; illud nocet Ministro, hoc Ministerio.

7. Vita Ministri & domesticorum sancta sit & pacifica, &c. Vide plur. i Tim. 3.

CAP. XII.

De præparatione proxima.

DE præparatione media & longinqua in præcedentibus egimus; sequitur jam proxima; in qua Concionatoris summa diligentia requiritur.

Præparatio proxima } Concionatoris propria sive peculiaris, quam ipse solus
duplex est: } privatim instituit.
 } Concionatori cum auditoribus communis, quam in
 } templo publicè cum populo absolvit.

CAP. XIII.

Præparatio proxima Concionatoris propria ritè instituitur, si Canones sequentes probe observentur.

Quam pretiosa sit & sacrosancta Ecclesia, Act. 20.
28. Psal. 19. & 119. Sunt pupilla oculi, Zech. 2. 8.
Filii principis, Isa. 49. 23, &c.

1. Antemeditationem, ut ita ad ferium meditando studiū excitetur, ponderet mature Concionator

2. Summo-
pere caven-
dum, nè un-
quam nisi
summa urge-
at necessitas
extempore
concionetur.

3. Concionem meditaturus petat ut à Sp. sancto oculi ipsius aperi-
antur, quibus mores auditorum, & verbum Domini rectè possit in-
trospicere, ut regatur & dirigatur ad meditandum, consignandum,
& proponendum ea quæ fidei vitæq; ædificationi, & consequenter
saluti auditorum, magnæque Dei gloriæ sint conducitura.

4. Post in-
vocationem
concionem
meditatu-
rus, oculos
mētis accu-
ratè intētos
habeat in

Sanguis eorum ex manibus ejus requiritur, Ezech.
33. 11. item quòd fungitur legatione Dei ad Ecclesi-
am, 1 Cor. 5. 20.

Loquendum in conspectu Dei legantis & angelor-
um, Act. 10. 33.

Quàm immensum sit fidelis ministri præmium: *Euge-
bone serve, &c.* Matt. 25. 21.

Quàm severa mali correctio: Psal. 50. *Cur ore tuo fa-
lus meum iactas, &c.* Quàm gravis poena, Matt. 24. 50.

1. Quia molem & majestatem operis talis incuria
& neglectus summè dedecet.

2. Quia extemporaneæ conciones vel supinam argu-
unt negligentiam, vel summam arrogantiam.

3. Quia coram terreno principe nemo improvisò lo-
quitur; quantò minùs coram Deo & Angelis temere
loquendum?

4. Quia non de re ludicra agitur, sed de negotio sa-
lutis, vita & morte, coelo & inferno.

5. Quia tales conciones in auditoribus malevolis,
odium, rædium & contemptum pariunt.

6. Quia Christus, Prophetæ, & Apostoli doctrinâ
& exemplo ad seriam Scripturarum indaginem adhor-
tantur, Joan. 5. 39. Dan. 9. 2. 1 Tim. 4. 13.

Dei vel { beneficia, } præterita, } longè, } ante.
 { judicia, } præsentia, } paulò, }
 { futura, }

Auditores suos eorumq; status, officia & conditiones,
ubi omnes angulos & recessus rimetur.

Verbum { Totum, } Ordina- { In Evangeliiis.
 { Partem } ria est { In explicatione
Dei vel { quæ vel } Extraor- { Bibliorum or-
 { dinaria, }

5. Textus legatur & relegatur bis tēve, ejusq; sensus verus &
ge-

Officium Concionatoris.

genuinum diligenter indagatur: hic enim locum habet illud,

Lectio lecta placet, desies repetita placebit.

6. Minister confusè notet in charta, quæ dictu Sp. Sancti & beneficio verbi Dei, imprimis textus prælecti in mentem veniunt, & ad doctrinam proponendam sunt necessaria: nè nimium memoriæ fidat: Deus hæc hæc largitur quod non aliâ.

7. Commentarios etiâ, si opus fuerit, doctorum virorum diligenter inspiciat: scilicet, Junii & Tremellii qui sensum exprimunt genuinum & orthodoxum: Calvinii qui & sensum & usum monstrat: Musculi item, Marlorati, P. Martyris & aliorum: quicquid autem hic occurrerit raptim in charta designetur, sed quantum fieri potest, suo loco atque ordine, ut ad meditationem sequentem detur facilior progressus.

Lectio commentariorum non est negligenda, quoniam

magni erit momenti ad genuinum verborum sensum explicandum.

Si apparuerit consensus Ministri cum commentatore mirificè Judicium confirmabitur.

Monitus à Commentatore deducetur ad erroris sui notitiam, & ad rerum utilium inventionem, de quibus neque ipse, neque forsan commentator somniavit.

Commentariorum adjumento cum Theologis quibuscumque, vel totius universi judiciofissimis, colloqui potest.

8. Absolutâ meditatione confusâ, attendatur ad methodicam dispositionem consignandam; in qua methodus communis postea indicanda diligenter observetur, mutatis aliquando specialibus.

1. Meditationem haud mediocriter adjuvat & confirmat.

2. Animum animique cogitata exterioribus sensibus repræsentat.

3. Concepta semel & meditata fidelissimè custodit.

Consignatio concionum à concionatore non est omittenda; nam

4. Efficit ut conceptus sic designati altius expendantur, vel scilicet à Concionatore solo cû vel aliis.

5. Cogitata firmius memoriæ imprimat.

6. Stylum idoneum format & confirmat.

7. Studiorum fructum Concionatori in posterum, aliisque incolumem præstat.

8. Testatur Concionatoris desiderium, ut intelligatur, & ad populi ædificationem loquatur.

9. Libe-

Officium Concionatoris.

9. Liberiùs potest ad sequentia animulm & ingenii nervos intendere, dum anxia priorum cogitatione non torqueatur.

10. Dum in varietate rerum lustranda cogitationes variè distrahantur, utilia multa è memoria citissimè elaberentur, nisi chartis etiam manderentur.

9. Meditata & consignata concione, de eadem cum collegis suis (si quos habuerit) vel aliis piis communicet Concionator, eorumque censuram, iudicium & consilium expetat.

1. Ipsorum iudiciis si concio approbabitur, multum faciet ad confirmationem & parrhesiam.

2. Si vel obscura iudicabitur vel imperfecta, tunc illustrare, mutare, perficere poterit.

3. Præbabitur occasio unde ad aliorum utilium inventionem deducamur.

4. Fiet preparatio & ædificatio fratrum nobis colloquendum.

10. Post collationem factam cum fratribus (quæ triduo sit, vel biduo, vel pridie saltem ante habendam concionem, ut errata corrigantur, &c.) Concionator diligenter ruminet & meditetur concionem sic approbatam, de verbis etiam, voce, gestu, &c. de quibus postea.

Tantum de præparatione prima Concionatoris propria; sequitur illa quæ Concionatoris cum populo communis est.

Præparatio Concionatoris cum populo communis est illa quæ ab utrisque in templo communiter absoluitur; sit autem ista præparatio

1. Per lectionem capitis biblici donec convenierit ecclesia; in eo autem legendo observentur.

1. Summa.
2. Distributio.
3. Doctrinæ principales.
4. Usus & applicatio.

1. Cum intelligentia, 1 Cor. 14. 15. Psal. 47. 7.
2. Corde & Spiritu, 1 Cor. 14. 15. Col. 3. 16. Ephes. 5. 19.
3. Cum gratia & decore, Coloss. 3. 16.
4. Cum melodia & harmonia, Ephes. 5. 19.
5. Cum ædificatione & consolatione nostra, Eph. 5. 19. Col. 3. 6. Jac. 5. 13.
6. Cum exultatione in Domino, Col. 3. 16. Judic. 5. 3. Psal. 7. 17. & 30. 4.
7. In lingua nota, non ignota.

2. Per Psalmodiam, in qua octo sunt observanda: scilicet ut fiat,

Officium Concionatoris.

11

8. Tales adhibeantur qui cum doctrina proponenda vel toti vel ex parte consentiunt, vel aliquatenus saltem ad concionem pertinent: atque sic curantur ne nimis protrahantur, ne tedium pariantur.

Psalmorum } Motus animorum excitat.

virtus & ef- } Cogitationes vagas & inuiles expellit.

fectus: præ- } Cordis perturbationem & tristitiam summouet.

cipue qua- } Alacriores & attentiores reddit ad precationem & concionem futuras.

3. Per exhortationem Concionatoris ad se & auditores factam: cujus aliquot noventur & adhibeantur singulis concionibus accommodatæ formulæ.

1. Deus solus prudentiæ autor est, & eloquentiæ; non verborum sonus, sed benedictio ad salutem promouet, Eph. 16. 19, Joan. 16. Act. 2. 47. 2 Cor. 3. 6.

2. Mos erat Patrum antiquorum, *August. de doctrina Christi. lib. 4. cap. 1.*

3. Jubet religiosa reverentia, ut precatione incipiamus.

In Concione } 1. Fides; ut confidenter petat.

natore ad } 2. Sensus miseriæ, ut ardent.

hoc opus } 3. Amor & commiseratio suorum auditorum; ut condolenter.

aggradien- } 4. Consideratio diuinæ maiestatis; ut reuerenter.

dum; re- } 5. Intelligentia & affectus; ut methodicè & breuibus proferatur oratio.

quiruntur. } 1. Agnoscat innumera Dei beneficia, tum corporis, tum animæ, sibi suisque auditoribus præstita: inter purum verbi Dei ministerium.

(Materia) } 2. Agnoscat & confiteatur corruptam etiam suam suorumq; auditorum naturam, quæ fructus morti ferat, &c.

quæ in } 3. Petat, ut à Sp. Sancto aperiantur ipsorum oculi, quibus rectè verbum Domini possint introspicere: ut regantur Dei Spiritu ad ea percipienda quæ conducunt ad edificationem, fidei & vite, atque ita salutem suam & auditorum, magnæq; Dei gloriæ.

tribus } præcipue consistit: scilicet ut Concionator

1. Vox una sit, eaq; solius Concionatoris, populo interim silente, assensumq; ad finem præbente

In precatione duo

1. Vox una sit, eaq; solius Concionatoris, populo interim silente, assensumq; ad finem præbente

2. Vox una sit, eaq; solius Concionatoris, populo interim silente, assensumq; ad finem præbente

3. Vox una sit, eaq; solius Concionatoris, populo interim silente, assensumq; ad finem præbente

4. Vox una sit, eaq; solius Concionatoris, populo interim silente, assensumq; ad finem præbente

spectanda
sunt.

Forma circa
quam, oc-
currunt
observan-
da: scil.

præbente per Amen, Neh. 8. 7. 1 Cor. 14.
16. Act. 4.

1. Sit vox talis quæ ab omnibus audiri possit: sit quoque continuata, delibera- ta, distincta, non concisa & interrupta, ut battologia vitetur, Matt. 6. 7.
2. Sit gestus flexis genibus, oculis mani- busque ad coelum erectis.
3. Nihil inter precandum proferatur mi- nimo singulari, sed plurali omnia: ne publica ista functio in actionem priva- tam degeneret.
4. Preces hic ne nimium protrahantur: a- liter tedium pariunt auditoribus, quo- rum animi variis cogitationibus & phantasmatibus distracti diu attentum esse non solent.

Tantum de prima parte; scil. preparatione ante concionem; su- perest jam ut de concione ipsa agamus.

CAP. XIV.

De Concione ipsa.

Hæcenus de primo medio scil. preparatione ante concionem; sequitur secundum ad scopum Concionatoris destinatum, scil. ipsa Concio.

In Concione duo } Fundamentum sive Subiectum Concionis.
sunt spectanda. } Partes.

Communes s. verbi Dei tam V. quàm N. Testam. comprehensum.

Fundamentum duplex est, scil. vel

Restri-
ctum,
scil. ali-
qua
Scriptu-
ræ par-
ticula,
sive tex-
tus qui
specta-
tur, vel
ut

Eligendus, sit ex Canone Scripturæ non ex scriptis
ubi per- } humanis vel Apocryphis.
spicere o- } sit idoneus ad spem, fidem, & amorem ge-
porret, ut } nerandum.

Legen-
dus, atque
hic 6. oc-
currunt
observan-
da.

1. Legatur textus in initio Concionum, in- dicato prius libro Bibliorum, capite & versu.
2. Clara, tardâ, & distinctâ voce profera- tur; ut ab omnibus audiri & intelligi possit.
3. Non memoriter recitetur, sed ex sacro Bibliorum codice.
4. Non lingua peregrinâ sed vernacu- lâ legatur.
5. In lectione textus, gravitas & devotio Ministri eluceat.
6. Non textus curtati, & mutilati, sed in- tegri legantur.

CAP.

CAP. XV.

Tantum de fundamento sive subiecto Concione; sequuntur partes jam explicandæ.

Partes Concione duæ sint, scilicet. **Formatio** sive apparatus, ubi de Concione rectè formanda & concinnanda agitur.
Promulgatio sive enunciatio, ubi de Concione pro suggesto ritè habenda & enuncianda tractatur.
 In formatione Res.
 tria præcipuè spectantur, scilicet. **Verba.**
Dispositio.

De Rebus.

Res in Concione formanda perpendendæ duplices sunt, aliz

- 1. Fabulæ aliorum, nostrarq; placitæ.
- 2. Dubia inter orthodoxos controversa.
- 3. Inuiles, quæstiones, resque nullius momenti.
- 4. Veteres & sepulti errores.
- 5. Curiosa descriptio, quomodo hæc vel illa peccata committantur.
- 6. Investivæ in personas, aut nimis ipsarum laudes.
- 7. Privata sua negotia, & aliorum occulta peccata.

Admittendæ scilicet, quæcumq; cedant in Dei gloriam, Ecclesie ædificationem & salutem.

CAP. XVI.

De Verbis.

De verbis tria sunt observanda.

- 1. Quæ verba sunt adhibenda, quæ fugienda.
- 2. Cur verborum cura suscipienda.
- 3. Cautela, ut cura ista sit moderata.

Peripicua, pathetica, ædificationi inservientia.
 Ex Scriptura & publicis confessionibus petita.
 Ex communi & probato usu desumpta.
 Rebus accommodata & pronuntiata facilia.
 Non hyperbolica, quæ res vel exaggerant nimis vel extenuant.
 Verba præcipuè adhibenda
 Non affectata & compta nimis,
 Non nova aut vetusta nimis.

benda de-	Non ambigua & obscura.
bent esse	Non fracta & intercisa.
	Non sceptica, nasuta & irrisoria;
	Non rancida, spurca, levia, scurrilla;
	Non puerilia, ridicula & inutilia.
	Mandatum Dei per Moysen præcepto tertio. Item per
	Paulum, Coloss. 4. 6. 1 Tim. 4. 12. & 6. 10. 2 Tim.
	1. 13.
Causæ, cur	Exemplum Dei in Scriptura, ubi nè una vocula vel
verborum	punctum supervacuum.
cura Con-	Exemplum Pauli, Ephes. 6. 19, 20.
cionatori	Res obscurantur, verba enim sunt notæ
suscipien-	Incommoda rerum, quæ si obscura sint, &c.
da, multæ	quæ ver- Res tali incuria vilescunt.
sunt, scil.	borum ne- Hæsitantia in suggestu inde oritur.
	glectum. Multæ inde hærees natae ex hyperbolicis;
	sequuntur, Qui res curant, verba negligunt: The-
	nempe, statim condunt sed tenebris offuscant;
	Moderata sit verborum cura, ut neque nulla sit, neque
	nimis curiosa, 1 Tim. 6. 3, 4.
	Nimum eloquentiæ studium vitetur, 1 Cor. 2. à pri-
Cautiones	mo ad verbum decimum tertium: Deus plus bene-
circaverba	dicat simplici, quam affectatæ & ad pompam com-
præcipue	paratæ orationi, 1 Cor. 1. 27, 28, 29.
tres sunt,	Ne majus sit studium verborum quam rerum; ali-
&c.	oqui in Concionibus multum juris, parum carnis ap-
	ponetur, pariterque.
	Verbaq; præcisam rem non invita sequuntur.

CAP. XVII

De Dispositione Concionis.

DE rebus & verbis satis diximus: sequitur dispositio sive metho-
dus Concionis.

Dispositio est idonea totius Concionis, & singularum ejusdem par-
tium distributio.

Duo hic occurrunt: Communes affectiones totius Concionis,
perpendenda. 2. Partes Concionis ordine disponendæ.

Communes affectiones Concionum sunt decem: scilicet,

Officium Concionatoris.

1. Conciones debent esse panaces omnia sanantes, omnium morbis occurrentes.

1. Quia Concionis non unius tantum, sed in omnium auditorum gratiam habenda sunt: ideoq; opera danda ut singulis consulantur.
2. Quia ita institui debent Conciones, ut non tantum auditorum repleantur aures, sed ut intellectus solidâ rerum cognitione, Cor veritatis & virtutis amore, vitiârumque odio imbuatur.

Rationes cur sit adhibenda compellatio, scil.

1. Ut cogitationes vagæ revocentur.
2. Ut ratio auditorum occurratur.
3. Ut aurium sensus reficiatur.
4. Ut somnus obrepens dispellatur.

2. Auditores in Concionibus sæpe sunt excitandi: atque hic duo observentur.

Tempus quando præcipue compellatio sit adhibenda, scil.

1. In exordiis, ut auditor ad attentionem excitetur.
2. Ante & post doctrinas, ut ad eas mentis & corda auditorum ferantur.
3. Ante usum & applicationem præcipue, si fuerint insigniores.
4. Post propositas objectiones antequam ad eas respondeatur.
5. In epilogis maxime, ubi summa Concionis repetitur, ad juvandum intellectum & memoriam.
6. Quandocunque aliquid maxime observari dignum occurrat.

3. Sit textus prælectus Cy-nosura dicendorum omnium in tota Concione.

1. Ut memoria dicentis & audientium adminiculum habeat.
2. Ut luculenter appareat omnia Concionis membra in textu fundata esse: adeoq; sæpe textus merito in Cœciope faciendus.

4. Citatio locorum Scripturæ spargatur per totam Concionem, ita ut explicetur, amplificetur, applicetur, &c. cum & ex dicto sacre Scripturæ, K.

5. Parentheses in Concionibus sæpe sunt adhibendæ, præcipue autem,

1. In erratis linguæ præcurrentis mentem.
2. Post periculosas & ambiguas locutiones.
3. Quando res integrè tractari non possunt.
4. Quando auditor ad alias conciones vel habitas vel habendas remittitur.
5. Quando aliquid obiter dicendum occurrat.

6. Omnia in Concione sunt apte connexa, ne quid hiulcum, interruptum & pendulum reperiantur. R. atque ideo certas quasdam formulas transiendi, connectendi, applicandi habeat Concionator.

1. Tales fuere Christi & Apostolorum Conciones, ut intra dimidiataz horaz decursum possint recitari.
2. Tales fuere plerazque Patrum homiliz.
3. Ad diuturnam Concionem facile se attentio remitit.

7. Totā dispositio Concionis sic informetur, ut Concio fiat brevis & quæ horæ spatium non excedat, quia,

4. Brevitate præcauentur vanæ excursions quæ sæpius aliter effinguntur.
5. Auditores ad intentionem acriorem stimulat.
6. Alet in iis sanctam famem, ut eò promptius sacras Conciones revilant.
7. In brevitate nervi & aculei esse possint, quibus auditores ad plura meditanda invitentur.
8. Si succincte dicatur, iidem clausulam audient, quæ exordium; cuius pondus maximum. Nulla ergo adhibeatur prolixitas nisi extraordinarie, neque tunc fiat, nisi cum bona auditoris venia prius petita.

8. Circa singula totius Concionis membra accuratè semper circumspicere oportet, ad obfacula & promotiones quæ sapissime occurrunt, ut sic dubia & scrupuli omnes auditorum animis eximantur.

9. Concioni non sunt miscenda vocabula artium, neque peras, scilicet Græcæ vel Latine, &c. Quia,

1. Interturbant mentes auditorum ut antecedentia cum sequentibus connectere non possint.
2. Impediunt rerum, quæ dicuntur, intelligentiam.
3. Mentem a proposito ad aliud distrahunt. Deinde
4. Prophetæ, Christus, Apostoli, Patres tum Græci, tum Latini, lingua vernacula utebantur.
5. Quia tempus otiose & inaniter consumitur.
6. Christi Vicarii non suam laudem, sed Auditorum ædificationem debent expetere & promovere.

Cautiones tam aliquæ hinc adhibendæ, a liquando enim necessitas postulat uti lingua peregrina, scilicet,

1. Ad exprimendum vocabuli emphasis in originali contextu sæpe magis energeticam.
2. Ad phrasin specialem notandam & explicandam.
3. Ad coarguendum aliquem de sua cognitione superbientem.
4. Ubi auditores literati & eruditi ita ut dicta singula intelligant.

10. Totā concio sit sancta, gratiofa, spiritalis.

CAP. XVIII.

Tantum de communibus affectionibus Concionis; sequuntur jam Conclonis Partes.

Pars Conclonis duplex est, scilicet vel

Externa, quæ extra tractationem propositi contextus disponitur.

Interna, quæ est ipsius textus propositi primaria & essentialis tractatio.

Partes externe duæ sunt. Exordium, quod etiâ proœmiu & præfatio appellatur.

Conclusio, Epilogus sive peroratio.

In quibus duo præcipue Affectiones utriusque communes.

Sunt observanda, Specialis & distincta utriusque tractatio.

Affectiones utriusque communes sunt.

1. Exordium & Epilogus sine detrimento Conclonis possunt omit-
ti, ut tempore nimium frigido, vel nimium calido pro Conclonatoris
arbitrio: non enim in ipsa tractatione textus implantantur.

2. Utraque debent esse brevia; ne caput & cauda, scil. exordium
& epilogus sint reliquo corpore maiora, & sic absque omni propor-
tione monstrum producantur.

3. Ut cum reliqua Conclione congruè conformentur, ne corpori
humano jungatur caput equinum; id est, ne sit confusio.

CAP. XIX.

De Exordio.

De communibus affectionibus partium externarum factis: sequitur
specialis earundem consideratio: primum ergo de Exordio.

Exordium est principium Conclonis, quo animi auditorum præ-
parantur ad sequentem tractationem, adeoque benevoli, dociles, &
attenti redduntur.

Scopus, qui est præ-
paratio Audito-
rum, ut eum fructu
Conclonem audi-
ant, estque vel

Singularium
facultatum
animæ scil.

1. Voluntatis, benevolenti-
am capiendo.
2. Intellectus, scienciam se-
quoribus preferendo.

Totius hominis, dum attentus redditur
ad ea percipiendâ quæ dicuntur.

1. A perso-
na
Dicentis, quod tamen
Audientis, ræd fit.

2. Ab adjuncta circumstantia temporis,
cum scil. ad tempus præsens textus con-
formatur.

Media ad Scopum

B 2 sunt

destinata, quæ
petuntur vel,

3. A re-
bus potis-
simum
quæ va-
riæ sunt,
scil.

1. Ab Anacephalæosi seu repeti-
tione eorum quæ præcedente
concione dicta sunt, quæ brevis
sit.
2. A connexionione cum præceden-
tibus.
3. Ab insigni Scripturæ testimo-
nio.
4. A collatione loci vel exempli
similis.
5. A collatione veteris Testamen-
ti cum novo.
6. A laude præsentis textûs &
authoris.
7. A summa distributione totius
negotii salutis atq; inde transi-
tione ad certum aliquod mem-
brum in textu explicandum.
8. A scopo & fine Concionum.
9. Ab occasione textûs propositi.

Porro circa exordium duo
sunt observanda, scilicet

Canones sive affectiones speciales.
Distinctio sive distributio ejusdem in
suas species.

1. Exordia nè sint longè petita.
2. Sint submissa, verecunda, humilia; etsi aliàs Concio futura
sit vehemens & pathetica.
3. In exordiis semper aliquid pulchrum habeatur, quod delectet,
animosque auditorum exciter.
4. Exordia non sint affectata, sed magis sententiis quàm verbo-
rum floribus instructa.
5. Exordia non sit vulgaria & communia, id est, talia quæ om-
nibus concionibus accommodari possunt.
6. In Exordiis appellatio-
num sive titulorum locus
est, Luc. 1. 2. Act. 1. 2.
& 2. 14. & 13. 16. &
26. 25. his observatis
cautionibus, sc.

* Si sint humanitate & amore a-
spersi, quales, viri, patres & fra-
tres; vos qui timetis Deum.
Si in illis ea tantum includantur,
quæ sunt auditorum meritis verè
debita.
Si non sint nimii & nimium fre-
quentes.
Si procul absit adulatio, ubi vis
quidem detestanda, præcipue in
pulpitis, Job 32.

Exordium duplex est, scil. Aliud	{	Abruptum, cum veluti ex improvise in mediam rem devenimus.	{	Quando recta ad rem ipsam auditores, deducimus; & dicitur exordium rectum.
		SUCCESSIVUM, cum sensim & successive ad rem devenitur, estque duplex, vel		Quando quibusdam blandimentis aliunde quam ex ipsa causa petitis auditoribus nos infinuamus; & obliquum dicitur.

C A P. XX.

De Conclusionē.

Tantum de Exordio, prima scilicet Concionis parte externa, sequitur jam conclusio tractanda.

Conclusio est totius Concionis finis & Epilogus.

Scopus, qui est obsecratio proposita & audire Concionis tum in intellectu & memoria, tum in corde & in conscientia auditorum.

In Con- clusionē duo spe- ctantur, scilicet,	{	Media ad scopum; ubi sex requi- runtur, scilicet,	1. Ut instituat recapitulatio quædam doctrinæ, rationum, usus & applicationis.
			2. Ut efficacissimi rerum & verborum nervi adhibeantur.
			3. Ut affectus moveantur per pronuntiationis & actionis vigorem.
			4. Ut sit peroratio alacris & excitata, veluti jam parata victoria.
			5. Ut aliquid eminens & insigne ad perorationem reservetur, quod auditorum animis stimulos infigat.
			6. Ut addatur votum, in quo gratiarum actio, petitio, deprecatio & summa Concionis: De quo postea.

Conclusio duplex est, scil. Alia	{	Abrupta, quando ex improvise & abrupte concludimus, atque ibi locum habet, ubi abruptum exordium.
		Successiva, quando manifestâ successione enumeramus, monemus, atque ita Concionem claudimus.

CAP. XXI.

De partibus Concionis internis.

Partes Concionis internae quatuor sunt, {

Analysis five resolutio.
 Explicatio five interpretatio verborum, &c.
 Dialysis five Doctrinarum observatio.
 Ulus five Applicatio.

CAP. XXII.

De Analysis.

Analysis est Scripturae five textus propositi resolutio

1. Verborum autor, qui primo loco occurrat inquirendus.
2. Ocasio Verborum, quae ex persona, loco & tempore facile apprehenditur.
3. Cohaerentia cum praecedentibus vel subsequen-
tibus, quae in tractatione Scripturae particularis scilicet alicujus capitis aut
versiculi locum obtinet.
4. Scopus five summa totius textus praefecti, quae ex fine colligitur, estque generali quadam thesi proponenda. Scopus facilius invenitur, si probe observentur istae circumstantiae: Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.

In Analysis 5. sunt observanda.

Virtutes;
quae tres
sunt.

1. Intra certos quosdam limites Concionatoris compingit, ita ut evagari non licet.
2. Memoriae & intellectui dicentis & audientis praebet subsidium.

3. Confusionem omnem dispellit.

1. Sit dextra & ad primum textus scopum directa.

2. Ad membra paucissima revocetur; ad summum sit trimembris aut quadrimembris.

3. Partes quavis diversae sint, in ipso tamen Concionis cursu apte uniantur, &c.

4. Diversi generis textus semper in partitione disjungantur.

5. Partitio sic instituat, ut ambitu suo universum textum includat, nec minima par-

5. Partitio, cuius speculantur

Canones,

par-

- qui sunt octo:
1. Particula prætereatur, quæ non sub aliqua parte contineatur.
 2. Partes sint vocis immediate, ita ut non sint partes partium.
 3. Non semper necesse est duas facere partes, sed aliquando unius tantum propositio sufficit, quæ deinde potest subdividi.
 4. Partitio terminis popularibus & perspicuis proferatur.

CAP. XXIII.

De Explicatione sive Interpretatione.

DE ANALYSI pauca hæc dixisse sufficiat; sequitur interpretatio sive explicatio.

Explicatio est vocum sententiarumque Scripturæ *Enallage* sive Interpretatio, unde unus integer & genuinus sensus appareat.

1. Unicus omnium Scripturarum sensus est, isque literalis: allegoria est modus tantum eundem sensum enuntiandi: anagoge & Tropologia sunt modi sensum applicandi.

2. Si verba nihil obscuritatis aut emphasæ latentis habeant, non opus erit explicatione, sed nuda tantum paraphrasis sufficet, quæ breviter sententia textus proponatur.

3. Post partitionem factam, continuo verba textus sunt explicanda; nisi prius aliquis scrupulus sit eximendus.

4. Non necesse est simul & semel totius textus verba explicare, sed phrasi una explicatâ, & sententiâ declaratâ ad doctrinæ statim tractationem procedatur.

5. In explicatione perspicuitati maximopere studendum.

1. Analogi, qui primo intuitu sensum aptum habent, fidei analogiæ congruum: In his si nativa verborum significatio, cum circumstantiis eorundem locorum consentiat, sensus est genuinus.

2. Cryptici, qui magis occulti sunt: In his autem si nativa verborum significatio, vel cum analogia fidei, vel cum apertissimis Scripturæ locis in speciem pugnet, tunc alter sensus cum locis oppositis, cum circumstantiis locorum, & naturâ rei, de qua agitur, congruus, erit genuinus.

1. Revocatione ad fontes Hebræi vel Græci textûs, quod tamen pro concione rare fiat.

Grammatica, quæ fit vel

2. Synonymiâ grammaticâ, id est, vocum magis perspicuè idem significantium accumulatione facta.

Rhetorica, quæ fit substituendo proprium vocabulum pro tropico, usitatum pro inusitato.

Simplicium, eaq; triplex est, scil.

Logica, eâ

1. Voces ambiguas distinguendo.

2. Definitionem nominalem assignando,

que fit, vel

1. Fiar explicatio secundum analogiam fidei, ita scil. ut consentiat cum Decalogo, Oratione Dominicâ, Symbolo Apostolico & Sacramentorum Doctrina.

2. Revocetur propositio obscura ad methodum ejus materiæ de qua agitur, id est, ad certum caput sive locum Theologiæ atque inde sumatur explicatio.

3. Fiar interpretatio ex docentis & scribentis primaria intentione & scopo.

4. Conferatur locus ambiguus, vel cum seipso in sacra pagina alibi citato, vel cum aliis locis Scripturæ, sive phrasi sive sententia similibus aut dissimilibus, atque inde de sensu statuendum.

5. Loca obscura non per æquæ obscura, sed per magis perspicua exponantur.

6. Accurate perpendatur contextûs series, atque singulæ illius circumstantiæ, scil. Quis? Cui? Quâ occasione? Quo tempore? Quo loco? Quo fine? Quid antecedens? Quid consequens? Quis nexus istorum omnium? & sic interpretatio facienda.

7. Inspiciantur consentientes Interpretum clarorum expositiones. Si autem variæ occurrunt interpretum sententiæ, coram plebe minimè proponi consultum foret, sed illa sola, quam ad præsentem Spiritûs Sancti scopum, omnium maxime collimare præ cæteris perspexeris.

Explicatio verborum duplex est, scil. Alia

Conjunctionum, ubi 7. sunt observand.

C A P. XXIV.

De Dialysi, sive Doctrinarum observatione.

DE Explicatione verborum huc usque; sequitur jam doctrinarum observatio quam D alysin appellavimus.

Dialysis est quâ locus Scripturæ propositus in varias doctrinas distribuitur.

*De Doctrinis colligendis & tractandis Canones isti
generales observentur.*

1. Semina Doctrinæ in præcedente textus expositione spargantur; nè auditores eas in textu non contineri audent.
2. Colligantur ordine doctrinæ, secundum membra divisionis prius factæ.
3. Prius una doctrina tractetur & applicetur, quam alia quævis doctrina tractanda proponatur.
4. Sint omnes doctrinæ solidæ & è genuino Scripturæ sensu ductæ.
5. Nè proponatur pro doctrina quod controversum est, & nondum in Ecclesia determinatum.
6. Tradatur doctrinæ brevis propositio, eaque phrasibus si fieri possit Scripturæ perspicuis.
7. Doctrinæ sic propositæ aliquo verborum circuitu explicentur, sine ipsæ breves, & simplicia axiomata.
8. Doctrinam propositam & explicatam, sequatur aliquando ejusdem commendatio.
9. In iis doctrinis præcipuè laborandum est, quas præsentis temporis aut loci, aut personarum conditio præcipuè videtur requirere.
10. Quamvis principales tantum doctrinæ copiosè tractandæ sunt; cæteræ tamen brevibus etiam commemorandæ sunt, ut auditoribus amplius cogitandi materiâ præbeatur, & nè putant eas Concionatorem non vidisse; sed causa cur non copiosius tractentur, simul indicetur.

In Dialysi duo sunt observanda, } Assignatio?
scilicet, } Tractatio } Doctrinarum.

Assignatio iterum duplex est. } Notatio Fen. } Doctrinæ.
} Collectio P. }

Notatio est quando doctrinæ in loco Scripturæ assignato vel totidem verbis exprimuntur, vel saltem manifestè continentur.

Collectio est, cum doctrina non totidem verbis posita, necessariò tamen & solidè è sensu textus genuino colligitur.

1. A Cohærentia aliqujus Scripturæ cum præcedentibus, vel sublequentibus.
2. Ab occasione illius Scripturæ de qua agitur.
3. A scopo principali & fine proposito.
4. A ratione vel modo verba proferendi: sicut sæpe repetendo, interrogando, negando, &c.
5. Ab ordine verborum, vel membrorum divisionis.
6. Ab unionè verborum & sententiarum.

7. A varietate verborum, quæ cum rebus ipsis dicat Sp̃s
Sanctus.
8. A re substrata, siue sit Ecclesiastica, politica, œcono-
mica, &c.
9. A similitudinibus vel scopo, vel fundamento, Gal. 4. 1. 2.
10. A proportionē allegorica, his ad-
hibitis cautioni-
bus.
11. A circumstan-
tia, scilicet vel;
12. Ab exemplis,
ubi observetur
1. Plurimè & sobrie.
2. Nè sint longe pedes, sed rei præ-
senti congruant.
3. Tractentur breuiter.
4. Adhibeantur ad vias institutio-
nem non ad dogma fidei probandū.
5. Colligantur post genus ver-
borum sensum prius traditum.
1. Temporis; quando, quādiu.
2. Personæ; siue sit Deus, Angelus,
homo.
3. Locī; utrum sit, cœlestis, ter-
restis, sacæ, profanus, &c.
- Exemplum in suo genere, generalis
regulæ vim obinet, 1 Cor. 10. 11.
- Rom. 4. 18, 23, &c. P. C. 6.
- Exempla in Scripturis nisi expressè
improbantur, vel aliqua repugnan-
tia Scripturæ aliunde petita; nobis
hoc modo imitanda sunt, & pro
lege communi habenda.
- Omnia, quæ ut Christiani & Sancti
faciebant, ab omnibus similiter sunt
agenda, Matt. 23. 4. 5.
- Omnia, quæ ut Ministri, Prophetæ,
Magistratus agebant; ab iis imi-
tanda sunt, qui ad id muneris vo-
cantur, Jac. 5. 17.
- Omnia, quæ communiter & ordina-
riè faciebant, ordinariè, quæ de
causa speciali, in causa simili præ-
standa sunt, Luc. 4. 25.
- Quæ ex donis & vocatione agebant
extraordinaria, ab iis tantum (quod
ad specialem tantum agendi ratio-
nem spectat) implenda sunt, qui
iisdem donis & eadem vocatione
ornantur. Vid. de collect. doct. Perh.
c. 6. Fenerum. p. 147. Bern. pag.
43. ad 51.

CAP. XIV.

De Translacione Doctrinarum.

Tantum de assignatione Doctrinarum; sequitur earum translatio.

Ad Doctrinarum translationem faciunt,

1. Testimonia	Sunt enim argumenta vel	{	probanda illustrantia	{	Testimonia Patrum, Script. Rationes, Exempla, Similia.
2. Exempla					
3. Similia					
4. Rationes.					

CAP. XXVI.

De Testimoniis citandis probe observantur sequentes Canonis.

1. Singula doctrinae, si fieri possit, aliis Scripturae testimoniis confirmantur.
2. Nulla producantur Testimonia, quae non prius inspeteris, vel de quibus certissimus noster sit; ne vel in capitis allegatione, vel loci sensu erres.
3. Testimonia non nostris verbis, sed verbis in ipso Bibliorum codice descriptis proferantur.
4. Testimonia non quaelibet adducantur, sed deligantur clarissima, atque firmissima obscurioribus relictis.
5. Non adducantur multa testimonia, sed pauca, unum nimirum atque alterum ex utroque Testamento.
6. In citandis Testimoniis, semper utatur minister praefatione, qua auditores erudiantur, in quem finem citatio instituitur.
7. Non adducantur nude testimonia, sed vestita aliquâ explicacione, ut auditor ex eo rectius cognoscat apta esse ad propositum confirmandum.
8. In citandis testimoniis nihil mutetur vel omittatur, ideoque ne memoriter recitentur, sed ex sacris Bibliis legantur, praecipue si vel prolixiora fuerint vel inusitata.
9. Citentur testimonia ex Canone Scripturae, non autem ex libris Apocryphis, atque hoc lingua vernaculâ, non peregrinâ, nisi ubi schola, &c.
10. Humana testimonia vel Patrum, vel Philosophorum, interdum citari possunt, sed raro & parca, quando cum brevitate singularis quaedam emphasis conjuncta est, vel quando convincunt conscientiam: atque tum etiam omisso profani scriptoris nomine, verba etiam Latina continuò & commodè lingua vernaculâ reddantur. P. R. H.

CAP.

CAP. XXVII.

De Exemplis notentur isti Canones.

1. **S**icut præcedunt testimonia, sic etiam exempla sequantur: Testimonia doctrinæ confirmandæ; Exempla eidem illustrandæ serviunt.

2. Exempla intellectui maxime rudium inserviunt: memoriæ suffragantur: in sensus incurrunt: affectus cordis oblectant: ad praxin minus in modum excitant: efficiuntque ut omnes videant & sentiant res impossibiles à Ministro non præcipi.

3. Quædam in Scriptura facta sunt perperam, quædam singulari vel mandato Dei, vel zelo & instinctu Spiritûs Sancti; Omnia ergo exempla ad generales mandatorum Dei regulas expendantur, quibus dum congruunt, audacter usurpari possunt.

4. Non tantum adducantur exempla marium, sed & foeminarum: non Magistratûs tantum, sed & subditorum; non Dominorum tantum, sed etiam servorum; non Pastorum tantum in doctrinis generalibus, sed & Auditorum, ut ed melius appareat, eas ad singulos, cuiuscunque demum conditionis fuerint, pertinere.

5. Non quævis temere exempla congerantur, sed delectus habeatur, semperque magis usurpentur ea quæ in sacris historiis reperiuntur, quam quæ in profanis.

6. Exempla ad unum propositum ultra duo vel tria non adferantur, imò uno efficaci sæpe contenti simus, atque in eo commoremur; singulas illius causas impulsivas atque instrumentales, & eventa excutiamus: denique sic omnia compareantur, quasi res adhuc ante Auditorum oculos geratur. R.

CAP. XXVIII.

De Similibus.

Tantum de Exemplis, sequuntur Similia de quibus regulæ sequentes sunt observandæ.

1. Nihil est similitudine accommodatius ad populariter docendum, movendum & delectandum.

2. Quamvis similitudines duci possunt ab actionibus, rebus, personis, terrenis omnibus: præcipue tamen petendæ sunt à notis, præsentibus, & in sensus incurrentibus: denique ab iis rebus quæ communiter omnibus in mundo competunt, ut sic omnibus innotescat negotium salutis, & ut singuli per terrenas ad cœlestes meditando ducantur.

3. Nè instituantur Similitudo inter res nimium difficas, sed genue sint & è re natæ quæcunque proponuntur.
4. Nè nimis multæ similitudines simul usurpentur.

C A P. XXIX.

De Rationibus.

Post Similia, sequuntur rationes de quibus regulæ sequentes observentur.

1. Quamvis respectu Dei rationes urgeri non sit necesse, ratione tamen fidelium, fideique certitudinis, valde erit necessarium.
2. Non necesse est omnes rationes necessario concludentes esse, sufficit quandoque esse, illustrantes.
3. Rationes omnes ab aliquo Scripturæ contextu deducantur, neque à textu solum præsentis, sed etiam ab aliis.
4. Si doctrina ex duobus membris distinctis constet, rationes etiam ad Auditorum captum distinctæ proponantur.
5. Rationes validæ sint & efficaces ad doctrinam confirmandam, aliò tamen genere, aliòque modo, nè idem per idem otiose probetur.

C A P. XXX.

Tantum de Dialysi, tertiâ scil. parte Concionis interna, sequitur quarta & ultima, scilicet, Ufus, sive Applicatio.

Applicatio est, quâ doctrina rectè collecta, pro ratione loci, temporis, & personæ variè accommodatur.

De usu & Applicatione observentur Canones isti sequentes generales.

1. **Q**uamvis Ufus & Applicatio apud multos in hoc distinguantur; quod Ufus generalius proponatur in tertia persona, Applicatio restrictius in prima vel secunda: optimè tamen ambo coniungi inter concionandum possunt, si modo usus omnes ad Auditores præsentis applicentur.

2. Conciones sine Ufu & Applicatione mortuæ sint, scil. sicut arbor sine fructu; fructus sine decerpcone: sicut medicina sine vi & applicatione: sicut moneta sine valore & usu, &c.

3. Omnes Ufus ad Dei gloriam, filiorum Dei salutem, & regnû Satanæ destructionem dirigantur.

4. Non omnes semper Ufus sunt congerendi, sed illi tantum vel præcipuè qui maximè sunt momenti, maximèque ad præsentem conditionem sunt accommodati.

5. Omnis

5. Omnis applicatio vel fidem respiciat, vel obedientiam: sit autem à doctrina distincta, & tamen, necessario consequens & dependens, nè quidlibet ex quolibet concludi videatur.

6. Sape fit ut una doctrina respectu alterius doctrinæ sit usus: sic usus & applicatio respectu aliarum applicationum doctrinæ aliquando esse possunt.

Applicationis modus.

1. Alii infideles qui & ignari sunt & indociles: hi autem	1. Preparandi sunt ad doctrinam verbi recipiendam. Fit autem preparatio 2. Cum ipse fuerit dociles eos & paratos esse, Doctrina verbi quam si probaverint, postea distincte & singulatim explicetur: fin verò manserint sine spe indociles relinquuntur, Matt. 7. 6.	1. Disputando, ut mores & ingenium cognoscantur. 2. Arguendo in iis infirmitate aliquod peccatum, ut corde compuncti redendantur, Act. 17. 17.
2. Alii dociles, sed ignari: atq; istis	Catechesis tradenda, quæ est doctrina principiorum Religionis Christianæ, vivæ voce proposita; ubi duo spectanda sunt.	Materia: summa scilicet principiorum Christianismi, qualia sunt respicientia, fides, sacramenta, ministerium verbi, resurrectio, ultimum iudicium, Heb. 6. 1, 2, 3. Forma, quæ est elementa perspicue tractare rogando & respondendo.

1. In istis excitandum est principium respicientie, scil. *dolor servitutis Dei*, 1. Cor. 7. 8. ad quod intendendum est eâ parte legis quæ unum aliquod in se peccatum in iis arguat, Act. 8. 21.

2. Ad hunc dolorem 3. Alii scitantes non timidi de	1. Exag- geratio Potentie divinæ. Irae divinæ. Peccatorum. 2. Descriptione Iudicii ultimi extendendi. 3. Imagine Christi invitantis ad poenitentiam. 4. Descriptione horrois circa mortem, &c.

quibus
quantum
observan-
da sunt

3. Si quis tantum dolorem mundi habeat, scilicet non de peccato quantum peccatum lugeat, sed de cruce & poena peccati: non est statim consolandus est, sed primo convertendus est hic dolor in illum alterum qui est secundum Deum.

4. Obduratis urgenda lex, ejusque maledictio, una cum difficultate liberationis usque dum pungantur corde, Matt. 3. 7. &c. Ubi autem compunctionis initium appa- merit, evangelio statim solandi sunt.

5. Si humiliatio non sit plena & solida, sed inchoata tantum & levior; lex propona- tur, sed ita prudenter temperata cum e- vangelio, ut peccatis suis & iudicii divi- ni meditatione terri, simul etiam conso- latione ex evangelio recipiant, Act. 8. 20.

2. Plenè humiliatis doctrina fidei & resi- piscentie & consolationes evangelicæ promulgandæ sunt, Luc. 4. 18. Act. 2. 37. 38.

3. Exaggeratione promissi- onum divinarum, & earum certitudine.

2. Hypotyposi eorum qui simi- lia passi sunt, quorum cum arma habeamus, cur tristemur?

3. Hypotyposi vite æternæ & æternorum gaudiorum, quæ nos post has cruces manent.

1. Evangelium de justificatione, sanctifica- tione & perseverantia.

2. Lex sine maledictione, quæ docentur novæ obedientie fructus, resipiscentie consonos edere.

3. Maledictio legis non adversus personam, sed persone peccata quæ remanent.

In notitia doctri- næ evangelicæ: sci- quæ est licet ad errorem duplex defectio.

1. In apprehensione Christi, scilicet desper. Morum cum quis fidelis ad æ- tuale peccatū in vita deficit.

Applica-

tionis

modi

pro vario

status ho-

minum

sunt se-

prem Ho-

mines e-

nim sunt

Alii hu-

miati; de

quibus tria

perpenden-

da sunt:

1. Conso-
lationis
affectus
moveretur,

Alii cre-

dentis;

quibus

proponen-

da sunt.

6. Lapsi, qui

à statu gra-

tiz ex par-

te defici-

1. Genus,
quod du-
plex est:
est enim
lapsus vel

unt. Circa
lapium
autem
duo sunt
spectan-
da,

2. Remedium, quod pro triplici lapsum genere triplex est,

1. Defectionem facientibus ad errorem, doctrina errori contraria demonstrative inculcanda est, cum doctrina respicientia, affectu fraterno, 1 Tim. 2. 25.

1. Causa tentationis, atque commode sit privata confessione.

2. Status: quā disquiritur, an sint sub lege vel sub gratia: videndo 1. an habeant odium peccati quā peccatum: 2. an desiderium reconciliationis cum Deo habeant.

1. Crebrius inculcandæ meditationes evangelicæ, sc. peccatum esse remissibile, &c.

2. Rogando ut tentati excitent sopitam fidem, &c.

3. Usurpando potestatem ministerialem ligandi & solvendi, &c.

Exploratio, quæ duplex est, scil.

2. desperatis restituendis adhibeatur

Remedium, quod triplex est, scil.

3. Lapsis moribus, proponatur lex evangelio temperata: novus peccandi actus requirit novum actum poenitentiae.

7. Mixtus populus: cuiusmodi sunt Ecclesiarum nostrarum cœtus, atque istis quævis doctrina sive legalis sive evangelica liberè proponi potest: ita tamen ut fiat limitatio & circumscriptio doctrinæ; ut neque vel securitati detur occasio; vel homines ad desperationem addigantur.

CAP. XXXI.

Huc usque de applicatione in genere, & modis applicandi; sequuntur jam applicationis Species,

<p>Applicatio duplex est; scilicet, scilicet, scilicet,</p>	<p>{</p>	Noetica, quæ mentem & intellectum respicit, atque etiam duplex est.	Didascalica sive doctrinæ applicatio.	
		<p>{</p>	Practica, quæ vitam & mores respicit; atque hæc iterum triplex, scilicet,	Redargutio sive erroris refutatio.
			<p>{</p>	Instructio, ubi adhortatio.
				<p>{</p>

CAP. XXXII.

De Didascalica.

Didascalica est, quæ doctrina applicatur ad mentem informandam ad rectum iudicium de rebus credendis, vel ad caput aliquod religionis Christianæ confirmandum.

De Didascalica observentur isti Canones.

1. Semper magis laboretur in thesi vera confirmanda, quam in falsa refutando.

2. Confirmatio doctrinæ, à redargutione objecto distinguuntur; hæc enim veritatis assertionem continet, illa falsitatis dissolutionem; hæc thesin urget, illa antithesin examinat ac refellit.

CAP. XXXIII.

De Redargutione erroris.

Redargutio est, quæ doctrina applicatur ad mentem, ut ab errore reformetur; atque Hæresis ipsa refutetur, Tit. 1. 9.

De Redargutione notentur sequentes Canones.

1. Status tractandæ controversiæ certè teneatur, & pro fundamento habeatur.

2. Depravatio textûs ab adversariis, confutetur in paraphrastica ejus explicatione: sed quando præsens textus contra adversarios errorum urgeri potest, refutatio ad hunc locum differatur.

unt. Circa
lapsum
autem
duo sunt
spectan-
da,

1. Remedium, quod pro triplici lapsorum genere triplex est,

1. Defectionem facientibus ad errorem, doctrina errori contraria demonstrative inculcanda est, cum doctrina respiscen-
tiaz, affectu fraterno, 2 Tim. 2. 25.

1. Causa tentatio-
nis, atque com-
modè sit privatà
confessione.

2. Status: quā dis-
quiritur, an sint sub
lege vel sub gra-
tia: videndo 1. an
habeant odium
peccati quā pec-
catum: 2. an de-
siderium reconcil-
iationis cum Deo
habeant.

3. Crebrius incul-
candæ meditatio-
nes evangelicæ sc.
peccatum esse re-
missibile, &c.

2. Rogando ut ten-
tati excitent sopi-
tam fidem, &c.

3. Usurpando po-
testatem ministerialem ligandi &
solvendi, &c.

Explora-
tio, quæ
duplex
est, scil.

2. despe-
ratis
restitu-
endis ad-
hibea-
tur

Remediū,
quod
triplex
est, scil.

3. Lapsis moribus, proponatur lex evan-
gelio temperata: novus peccandi actus
requirit novum actum poenitentiae.

7. Mixtus populus: cujusmodi sunt Ecclesiarum nostra-
rum cœtus, atque istis quævis doctrina sive legalis sive
evangelica libere proponi potest: ita tamen ut fiat li-
mitatio & circumscriptio doctrinæ; ut neque vel secu-
ritati detur occasio; vel homines ad desperationem a-
diganur.

CAP. XXXI.

Huc usque de applicatione in genere, & modis applicandi; sequuntur jam applicationis Species.

Applicatio duplex est; scilicet alia	{	Noetica, quæ mentem & intellectum respicit; atque etiam duplex est.	Didascalia sive doctrinæ applicatio.
		Practica, quæ vitam & mores respicit; atque hæc iterum triplex, scilicet,	Redargutio sive erroris refutatio.
			Instructio, ubi adhortatio.
			Consolatio, Rom. 15. 3.
			Correctio, ubi etiam admonitio & dehortatio.

CAP. XXXII.

De Didascalia.

Didascalia est, quæ doctrina applicatur ad mentem informandam ad rectum iudicium de rebus credendis, vel ad caput aliquod religionis Christianæ confirmandum.

De Didascaliâ observentur isti Canones.

1. Semper magis laboretur in thesi vera confirmanda, quam in falsa refutanda.

2. Confirmatio doctrinæ, à redargutione objecto distinguitur; hæc enim veritatis affectionem continet, illa falsitatis dissolutionem; hæc thesin urget, illa antithesin examinat ac refellit.

CAP. XXXIII.

De Redargutione erroris.

Redargutio est, quæ doctrina applicatur ad mentem, ut ab errore reformetur; atque Hæresis ipsa refutetur, Tit. 1. 9.

De Redargutione notentur sequentes Canones.

1. Status tractandæ controversiæ certè teneatur, & pro fundamento habeatur.

2. Depravatio textus ab adversariis, confutetur in paraphrastica ejus explicatione: sed quando præsens textus contra adversarij errorem urgeri potest, refutatio ad hunc locum differatur.

3. Nè facile in Concionibus ad erroris redargutionem descendamus, nisi textus ipse occasionem nobis suppeditet, nè contentionis ansam captare videamur.

4. Illi tantùm errores arguantur, qui turbant Ecclesiam in qua vivimus: Errores cum autoribus sepultos nil attinet refricari: *Malum bene conditum nè moveris.* proverb.

5. Præcipuè cavendum, nè upquam infirmatur erroris refutatio, nisi tempori, loco, atque auditoribus præsentibus conveniat.

6. In confutando maximè studendum est perspicuitati, ut auditoribus veluti oculari demonstratione, error adversariorum ante oculos ponatur.

7. Sententia & argumenta adversariorum ex probatissimis ipsorum autoribus bonâ fide citentur: sincerum veritatis studium, non perversus affectus in dicente conspiciatur.

8. Argumentis adversariorum sine mutatione aut mutilatione sic propositis: explicandum quousque cum iis consentimus, eorumque sententiam approbamus.

9. Observandum, in quibus ab ipsis dissentimus, partesque nostras firmissimis argumentis stabiliamus, quæ ita disponantur singula, ut firmissimum primo loco, mediò probabilia, ultimo autem firmissima proferantur.

10. Argumenta adversariorum repetantur, non omnia, sed præcipuè tantum quæque ipsi arbitrantur maximè efficacia.

(1. Ex verbis præsentis textus, aliarumque Scripturarum concordantia.

11. Refutatio præcipue in: 2. Argumentorum pondere Scripturis nitentium.

3. Doctrinæ totius & articulorum fidei analogia.

4. Patrum & Conciliorum autoritate.

5. Ex utrinque concessis & confessis.

6. Absurdis quæ adversariorum sententias sequuntur: ubi ipsorum lites & contradictiones proferantur.

7. Ex concessu Ecclesiæ, &c.

12. Si error sit extra fundamentum fidei, confutatio non solum debet esse Christiana, ut semper, sed etiam amica, placida & fraterna dissentio; ut auditores intelligant, omnia agi ad Dei gloriam & ipsorum salutem.

13. Erroris periculum simul indigetur.

CAP. XXXIV.

De Instructione.

HActenus de Applicatione theoretica, didascalica scil. & redargutione: sequitur jam practica, & 1. instructio.

Instructio est applicatio, quâ doctrina ad informandum hominem adhibetur ad bene vivendum in statu politico, œconomico, vel ecclesiastico.

Sub instructione continetur etiam adhortatio, quâ suademus ad virtutis amorem & exercitium, Rom. 15. 3.

De Instructione observentur sequentes regulae.

1. Diligenter inquiretur præsentis textûs materia, utrum sit politica, œconomica, ecclesiastica, vel quæ demum alia; ut sic genûs inde instructio colligatur.

2. Accurate perpendantur & inter se conferantur circumstantiæ omnes, loci, temporis & personarum, & secundum easdem fiat applicatio, &c.

3. Proberur & amplificetur argumentis ductis, 1. à præcepto divino; 2. à concilio, exemplo & approbatione piorum hominum; 3. à præmiis in Scriptura propositis temporaneis & æternis; 4. ab effectus, scil. Dei gloria, utilitate suâ & aliorum; 5. à comparatis, similibus, &c.

4. Media semper virtutis (de qua agitur) acquirendæ perspicuè & distinctè proponantur, simulque urgeantur; 1. facilitas obtinendi; 2. divina promissio & auxilium; 3. fructus utendi mediis; 4. exempla eorum qui mediis usi sunt, cum eveni felicissimo.

5. Seria & vehemens sequatur adhortatio ad usum mediorum, & assiduum eorum omnium exercitium in quibus instituti fuerint; atq; hîc Concionatori summopere laborandum; hîc vires Rhetoricæ exercendæ; hîc artis & naturæ nervi intendendi.

6. Quatuor hîc affectus præcipuè sunt excitandi; scil. amor virtutis, mediorum desiderium, spes acquirendi, læticia in acquisitæ virtutis præmiis, &c.

C A P. XXXV.

De Consolatione.

Consolatio est quâ Doctrina adhibetur ad erigendum & consolandum spiritum, peccatorum pondere humiliatum & depressum, & obsequentes alacriores & fortiores reddendos.

De Usu consolatorio noventur isti Canones.

1. Applicatio ad consolationem in omnibus Concionibus est necessaria, utpote quæ sit Evangelii propria.

2. Dulcissimæ Evangelii consolationes sic attemperentur, sicque perturbatis conscientis applicentur, ut simul ostendatur eas ad impoenitentes dum tales fuerint, nihil attinere, &c.

3. Argumenta consolationis in genere duci possunt, 1. a providentia divina; 2. a promissione auxilii; 3. minis adversus pios inimicos; 4. potentia; 5. constantia; 6. periculi beneficiis; 7. divini favoris experientia; 8. exemplis patientium liberatorum; 9. brevi hac mansione; & 10. perpetua post mortem felicitate.

4. Affectus præcipuè hâc movendi sunt; 1. spes; 2. gaudium; 3. constantia; 4. patientia. Vide plura antea de humiliatis quomodo spe & consolatione sunt erigendi, Cap. 30.

5. Qui velit alios consolari, sic se componat in omnibus necesse est, ut sensu publici mali vehementer se tangi fidem faciat, & interim paratum instructumque ad aliorum animos confirmandos.

6. Inter consolandum proferantur potius rationes de rebus spiritualibus æternis que sumptæ, quàm de carnalibus & caducis: sic quæ ex vivo sacrarum literarum fonte profiliunt, illis præferri par est, quæ è stagnantibus lacunis stillant Philosophiæ.

7. Si causas aliquando ob quas Deus nos flagellat ac vulnerat, visum fuerat explicare; nè simus in illis decernendis nimium audaculi; neque proferamus nisi quas Scriptura sacra tanquam generales & nostrorum temporum statui congruentes perspicuè proponat.

8. Quando promittimus liberationem securam, fiat tantum in genere, ita ut nunquam ad singularem aliquem modum quo perfici ista possunt descendamus.

9. In consolando, vel nimium augere dolorem ut sequatur gemitus & ejulatus; vel ita inducere lætiam, ut puerilis inde oriatur exultatio; utrumque ex æquo in reprehensionem incurrit.

10. Major semper cura sit de consolatione & quiete interna, quæ sedem habet in anima & conscientia, quàm de externa in rebus corporeis & terrenis posita.

11. Præcipuè adhortabitur Concionator auditores, ut toto pectore Deum Patrem obtestentur, ut dignetur ipsis Spiritum Sanctum mittere, per quem omnis dispelli moestitia, dolor mitigari, vera fortitudo adjungi, spes firma in miserorum hominum animis erigi potest, &c.

CAP. XXXVI.

De Correctione.

HActenus de instructione & consolatione, sequitur jam Correctio; scil. ultima applicatio practica.

Correctio est, quæ doctrina adhibetur ad vitia & corruptos mores reformandos, vitamque ab impietate & injustitiâ afferendum.

De Correctione observantur isti Canones.

1. Constat de vicio reprehendendo, siue sit omissionis siue commissionis nihil reprehendatur de quo non certo constet.
2. Si opus fuerit, probetur vitium reprehendendum, esse vitium; vel scilicet ex definitione peccati, vel præcepto negativo prohibente, vel inevitabili consequentiâ, &c.
3. Interpretationes Scripturarum testimoniis probè maniantur, ut intelligant auditores, se non ab hominibus sed ab ipso Spiritu sancto argui & reprehendi.
4. Inreproationes non verborum consent acerbitate; nullo minus aperis convitiis, sed potius ipsarum rerum & sententiarum gravitate: severitas reprehensionis spiritu mansuetudinis temperetur.
5. Fiat reprehensio primò generaliter omittis personarum circumstantiis, Act. 19. 25. 1 Sam. 12. Postea, si prior non valeat, specialius urgenda, 1 Tim. 5. 10.
6. In reprehensione sit peccati solius detestatio; in ipso autem peccati odio eluceat in verbis amor personæ, sequæ ipsum Minister in reprehensione (si possit) includat; ut sic minor ea sit ac melior, Dan. 4. 16. Gal. 2. 15. 1 Cor. 9. 6.
7. Nullum est peccati genus in quo connivere liceat, seu quod præterire sine reprehensione debeat: dicendum tamen est adversus ea diligentius & vehementius quæ magis invaluerunt apud multitudinem & à quibus graviora pertimescimus damna; atque hoc tunc præcipue fieri oportet cum præsens Scripturæ textus de quo agitur, postulabit.
8. Sunt nonnulla crimina leviora, de quibus emendandis satis fuerit Auditores placide & amanter admoneri; hæc tamen cavendum, nè quid dicatur in peccatorum extenuationem; horrendum enim peccatum est, peccatum oratione elevare.
9. Illud sedulo præcavere oportet, in reprehensione nè peccatum suis ita pingatur coloribus, ut tacite animos audientium titillet, & quasi proritet ad novam peccandi cupiditatem, aut ex peccato nuper admissio voluptatem.
10. Illa peccata severiore reprehensione indigent, quæ apertissime pugnant cum Decalogo, & multiplicem præbent offensionum memoriam.
11. Magna opus est Concionatori prudentia, ut discrimen ponat inter peccata graviora: de quibusdam poterit aptius crassiusque discurrere, veluti quando invehitur in homicidam & ephrosim, restat

explicabit atque describet illius crudelitatem & hujus turpitudinem: de quibusdam verò nullo pacto pluribus agendum, sed cum gravi detestatione atque horrore ea veluti extremis tantum digitis perstringet, non demonstrans quomodo perficiantur: hujusmodi sunt peccata ferè omnia stupris libidinibusque cognata; fucus item & artes fraudulentiæ.

12. Sicut nullus hominum ordo solutus est à delictis, ita Concionator quorumvis hominum flagitia indiscriminatim corripit: omnes ex æquo auditores eodem ducat hac in parte habendos loco, nullumque in iis existere debere, quem ferulæ ecclesiasticæ manum subdere non oportet. Interea tamen qui turpius lapsi sunt, aut ingentis sunt præfractoribus, aut suis vitiis plus docent & nocent quam cæteri, eò studiosius ac severius sunt corrigendi.

13. In Magistratum taxandis vitiis, opus est judicio singulari summæque prudentiâ: ubi Concionatoris vita est inculcata, & Magistratus ex animo justitiam colit, ibi feliciter cadunt salutares Ministri conatus: Licet magno fervore causam religionis & Ecclesiæ urgere, hic tamen opus est certo moderamine; modestius enim aliquando arguendum est cum iis qui publico funguntur munere, atque in dignitate sunt constituti, 1 Tim. 5. *Seniorem ne objurges saevius, sed adhortare ut patrem, &c.*

14. Sedulo semper cavendum ne quid temerè effundatur ex quo improbi homines seditiosè aliquid dicendi vel agendi occasionem arripiant.

15. Licet hominum vitia perstringendo temperare à nominibus expediat, cum tamen de iis sermo est qui universæ multitudini exitium adferunt, quales sunt Sectarum autores & palam seditiosi, tunc horum nomina proferre, & personas suis pingere coloribus licebit. Sic Paulus Hymenæum & Philetum, 2 Tim. 3. Alexandrum fabrum ærarium, cap. 4. Jesaias adversus Sebnam prætorio præfectum palam concionabatur, cap. 22.

16. Ne pigeat eadem crimina sæpius & in diversis concionibus taxare, ac tamdiu donec emendatio sequatur: nonnunquam sapienter comminetur Minister se exclusurum eos à sacra Domini mensa, qui nullo declarant argumento poenitentiam, Chrysost. tom 5. *Homilia* 26. 28. Admoneat etiam Christianum Magistratum, ut ad reprimenda vitia manum ipse admoveat.

17. Omni asperæ ac vehementi objurgationi aliquod consolationis temperamentum admisceatur, ita tamen & illis præcipue proponatur, qui certâ spe misericordiæ divinæ respiciunt.

18. Cum experietur Concionator crebris reprehensionibus nonnullos emendari, eosdem tempore opportuno collaudabit, solabitur, & quantum fieri potest, sanctum perseverandi propositum promovebit.

19. Repre-

Officium Concionatoris

19. Reprehensionem sequatur dehortatio, quæ prematur argumentis ductis à præcepto negativo, comminatione poenæ temporalis & æternæ, ab incommodo, exemplis, similibus, &c.

20. In omni vitionum reprehensione maxime necessarium est, ut Minister studiosè doceat, quibus mediis & rationibus peccata & peccandi consuetudo ab unoquoque vitari possunt, & virtutes oppositæ acquiri ac conservari.

21. Affectus hic movendi & effectus producendi sunt isti, scilicet, pudor facti, cordis compunctio, dolor poenitentiae, compassio erga se & alios, Timor Dei verus & reverendus, Spes misericordiae, &c.

22. Si post hæc omnia contigerit Concionatorem ob liberas & iustas reprehensiones in quorundam hominum offensionem atque odium incurrere, nè tamen sit propterea pusilli animi, ac veluti consternatus ab opere cesset, sed potius magis magisque obdurabit, seque ipsum in Deo consoletur, frequenter in memoria repetens, ad quam excellens munus obeundum sit à Deo ipso provectus; & quanta præmia sunt à Deo parata illis qui strenuè in stadio currunt ac decurrant.

23. Concionator multorum animas frangat & emolliat, nè irà inflammantur, si aliquoties pro Concione inculcaverit; 1. Se ex officii necessitate facere quod facit, non licere sibi vel latum unguem declinare à linea veritatis quam ipse Dominus circumscripsit; 2. Se legatum esse & nuntium Summi Dei; atque ita neque posse neque velle aliud proferre, &c. 3. Omnia quæ dicit vix esse sacris oraculis, atque ideo se nequicquam reformidare iudicia hominum. 4. Se invitum & nunquam sine ingenti animi dolore ad graves istas reprehensiones descendere, sed eo tunc protrahi & cogi, cum ita postulet publica necessitas, & communis ipsorum utilitas. 5. Se facere quod fidi solent medici, qui non pro voluntate ægrotantium, sed pro morborum natura, medicamenta alia acerbiora, alia mitiora deligunt; atque ideo incivile ac inhumanum esse, bene merentem medicum contumeliâ afficere. 6. Eum qui pastorem animarum persequitur, nihil aliud agere, quam cum Deo ipso belligerare, &c. ideoque quamvis ad tempus affligi potest misellus homuncio Minister, veritatem tamen nunquam deleri posse. 7. Humaniter appeller singulos, laudet in iis virtutes laude dignas, atque de cæteris promittatur lenitas in posterum, si seriam agunt poenitentiam. 8. Concludatur ista applicatio cum promissione misericordiae divinæ, acceptationis Ecclesiæ, atque internæ ipsorum consolatione, dummodo sequatur reformatio.

Officium Concionatoris

CAP. XXVII.

De Enunciatione five promulgatione Concioni.

H Actenus de Concionis formatione & apparatu egimus; sequitur jam ejusdem pro suggesto Enunciatio.

Concionis enunciatio five promulgatio actione perficitur.

Actio est apta rerum & verborum conceptorum pro suggesto gestu & voce facta expressio.

De Actione in genere notentur isti Canones.

1. Sedulo cavendum est, nè quid Concionator in Actione usurpet quod contemptum ipsius apud plebem parere possit.

2. Absit à tota actione affectatio, & omnia videantur ex re praesenti & ex natura nata esse.

3. Omnia sint in voce gestuque verecunda & devota.

4. Mens & trepidatio imprimis caveatur ab eo qui actioni studet.

Mens iste nimisq; pudor tollitur.

1. Spe & fiducia de humanitate & candore auditorum concepta.
2. Cogitando non cum universis, sed cum singulis nobis agendum esse.
3. Erigendo atque excitando ad masculi pectoris robur, cogitationes omnes graves & varias abjicendo, curisque ad istud tempus valedicendo.

4. Copia sermonis, si ita sit instructus, ut non statim lingua desinat, ubi mens aliquannulum labascit.

5. Cogitatione inusitata à Magistratu & Deo donata.

5. Cogitationes non sunt ex scripto legendæ; lectio enim actionis libertatem & concinnitatem plurimum impedit, atque ideo prima cura sit Concionem fideliter memoriz imprimere, ut confidenter & audacter in publico proferatur.

Lic Conciones scribuntur, & licet scribentur.

1. Fieri non potest, si enim Conciones habenda sunt,
1. Ab omnibus, quoniam non omnes bene scribunt, nec omnibus est oculorum acumen.
2. Omni tempore, saepe.
1. Ex tempore.
2. Loco caliginoso.
3. In castris.

Lic Conciones scribuntur, & licet scribentur.

2. Fieri non expedit,
1. Doctribus quoniam
1. Alligaretur Sp. Sanctus nostris meditationibus.
2. Pro re nata, dici nihil posset.
3. Non exercetur memoria.
4. Frigeret Actio.

*psa le-
gatur.*

*scilicet,
neque,*

2. Auditori-
bus, quia,

1. Minus erunt attendi.
3. Dicent se quoque ita concio-
narios.

3. Fieri non est necesse, si subsidia memoriz sequentia probe observentur.

1. Est laboris immensi de verbo ad verbum edificare.

2. Requirat memoriam firmissimam & fidelissimam, quia li pauci sunt prædici.

6. *Memoria non est oneranda certo verborum conceptu, quoniam,*

3. Si vel in uno verbo impingant, concio turbatur, memoria confunditur, & periculum est ut in toto hallucinentur.

4. Pronunciatio, actio, & affectuum sancti motus impediuntur, quia mens in hoc unum tota incumbit, ne memoria tantâ mole pressa labasciat & deficiat.

5. Expediit tamen initio duas vel tres Conciones de verbo ad verbum edificare; postea cum exercitatio aliqua accesserit nec de verbo ad verbum scribendæ sunt, nec edificandæ.

CAP. XXXVIII.

De Concione memoria imprimenda, ista notentur.

1. **C**oncio rota populo tradenda, omniâque quæ in illa continentur, recte intelligantur.

2. Tota Concio singulæque illius partes tam internæ quàm externæ dextrè disponantur, & secundum hanc dispositionem methodicè describantur; est enim ordo recordationis animæ, & methodus mater memoriz.

3. Concione sic dispositâ & descriptâ, excerpe iterum ex ea dispositionem, & per certa signa addantur argumenta maxime memorabilia, sive sint explicantia, sive probantia, &c. sed brevissimè omnia.

4. Dispositionem sequatur meditatio, quæ influitur tempore matutino præcipue, vel vespertino, idque loco remoto & tranquillo; ubi tabula disposita septies legatur.

5. Partes Concionis per intervalla discantur, sic ut non prius accedas ad secundam partem, quàm primam didiceris.

6. In singulis partibus rerum tractatio à verbis discernenda est, nec prius accedendum est ad verba discenda, quàm res & rerum tractationem firmiter impressam habeamus.

7. Circa res, post thematis tractandi impressionem, primo imprimantur argumenta explicantia, deinde argumenta amplificantia.

8. *Memoria*

8. Memoria periodonum commodè iuvabitur per affectationem ad breves periodos : connexionis memoria iuvatur per connexionem rerum inter se, & thesaurum formularum connectentium : tropi & figuræ per imagines sensibiles.

9. Si ista omnia non sufficiant, summa Concionis capita cartulâ notentur, quæ sub libro recordatur, ita ut illius interdum adminiculo uti possimus, donec tandem memoriæ robur adolescat & concionandi libertas.

10. Voce tardâ & deliberatâ singula proferantur : timori, pudori, curis anxius, & cogitationibus turbatis valedicendum, ut antea.

CAP. XXXIX.

De Voce sive Pronunciatione.

HActenus de Actione in genere, ejusque affectionibus ; sequuntur jam Actionis partes ordine tractandæ.

Actionis partes duæ sunt. $\left. \begin{array}{l} \text{Vox.} \\ \text{Gestus.} \end{array} \right\}$

Normæ vocis $\left\{ \begin{array}{l} \text{Generales, quæ vocem in genere respiciunt,} \\ \text{Speciales, quæ pro voce ad singulas Concionis partes} \\ \text{sunt aliæ} \end{array} \right. \text{aptanda requiruntur,}$

Normæ sive Canones Vocis generales sunt octo.

1. Vox oratoria sit imitatrix vocis naturalis, & ejus quidem quàm emendatissimæ.

2. Nè sit exilis, hæsitans, blesâ, vel obscura ; sed plana, delucida, distincta, alacris, & excitata.

3. Sit utilis, suavis, facilis, flexanima, & ornata ; non foemineâ, puerilis, & affectata.

4. Ne sit unius semper tenoris & soni : nec tamen crebra nimis sit vocis mutatio, ubi non urget necessitas.

5. Nè sit acuta nimis & exaltata, nec submissa aut suppressa nimis, sed moderata, & in medio sita.

6. Nè sit nimium celeris & præceps verborum pronuntiatio, neq; nimis tardâ.

7. Nè habeat peculiare & monasticos accentus ; nec vocis formatio ad cantum accedat.

Officium Concionatoris.

1. Res magnæ contentionis voce, parve remissiore proferantur.
2. Res sacra cum veneratione, pietate & admiratione tradendæ.
3. De sanctis angelis sanctè & lætè, de impuris spiritibus voce detestante loquendum.
4. De hominibus piis cum gratulatione, & gaudio, de impiis cum commiseratione, &c.
5. De Superioribus cum reverentia.
6. De virtute & bonis actionibus, voce lætâ & amabili, de vitiis tristi & detestante.
7. De rebus, præcipuè notabilibus vox sictridissima, &c.
8. In suadendo, movendo, promittendo, voce gravi & forti utendum.
9. In blandiendo, faciendo, petendo, levi & submissâ voce.
10. In miseratione voce flexibili, plenâ, interruptâ, flebili.
11. In consolando voce tristi & submissâ.
12. In laudando, gratiarum actione, &c. voce lætâ, magnificâ & sublimi.
13. In irâ, voce acutâ, interruptâ, incitatâ.
14. In voluptate, voce tenerâ, leni, effusâ & hilari utendum, &c. Sic tropis & figuris omnibus sua aptetur propria pronuntiatio.

Canones speciales de voce ad singulas Concioni partes aptandâ, sunt præcipuè septem.

1. In exordiis utendum est voce submissâ leni & verecundâ longioribus intervallis distinctâ & deinde vox paulatim crescat & ascendant.
2. Non protinus ad dicendum erumpere oportet, sed antequam incipiamus, quasi cogitabundi nonnihil subsistamus: Audiorem enim cura dicturi delectat; isq; hac ratione se componit, & ad dicendû præparat.
3. In explicatione vox recta, & inter acutam & gravem media esse debet.
4. In probationibus vox requiritur varia & multiplex, & argumentatio agiliorem & acriorem vocem postulat.
5. In disputatione contra adversarios, vel confutatione peculiari, sermonis genere quasi dialogismo utendum: confutatio vocem postulat severiorem; nisi levia adversariorum argumenta ironici requirant.
6. In amplificationibus vox sit contenta, fortis, & aures feriens.
7. In peroratione sit excitatissima & intentissima quasi jam partem victo-

victoria, rerum & verborum nervi adhibeantur ad movendum affectum; & uno quasi spiritali efficaciter multa proferantur.

CAP. XL.

De gestu Corporis.

Hactenus de voce seu pronuntiatione quæ auribus objicitur; sequitur qui oculis auditorum accommodatur.

De gestu in genere Canones isti observentur.

1. Cavendum est, nè gestus corporis sit vel nimius vel nullus: in gestibus tamen melius est peccare in defectu quam in excessu.

2. Gestus non sit affectatus & histrionicus, sed cum re natus, ad devotionem per omnia compositus, & ab omni levitate alienissimus.

3. Gestus omnes vocis flexionis sequatur, ita tamen ut magis ad sensum quam ad vestra accommodetur; sit etiam pro affectuum diversitate diversus.

4. Gestus quotidie formetur & reformetur, ad exempla probatorum artificum, quæ imitanda; per exercitationem scholasticam privatam; ecclesiasticam publicam: per censuram propriam & aliorum: emendatione per studium & alia legitima media.

Gestus dupliciter consideratur, scilicet, vel, Collectim ratione totius corporis.

Sequitur, scilicet, vel, Separatim ratione singularum partium.

Gestus totius corporis est vel, Stantis.
Sedentis.

De gestu totius corporis in stante notentur isti Canones.

1. Status totius corporis sit secundum naturam erectus & excelsus, non incurvus, nutans, gesticulatorius, vacillans, & dejectus.

2. Quamvis status corporis sit erectus, idque in uno quasi vestigio, toto tamen trunco corporis, & apud laterum flexione, modo in dextram auditorii partem sese moderatè moveat; & per vices auditores ad latera respiciat: præcipue si auditores multi fuerint.

3. Totius corporis accessio ad auditorem Concionatoris fiduciam exprimit; recessus diffidentiam rei, vel contemptum.

De gestu corporis sedentis Canon iste observetur.

Sessio inter perorandum decora sit, superior pars corporis erecta, inferiores autem partes immotæ.

Tandem de gestu totius corporis; sequitur gestus ratione singularum partium, de quibus notentur hi Canones.

1. Caput in Concione rectum sit, & secundum naturam constitutum; scil. non hypocriticè inclinans, vel contortum; non frequenter huc illuc motum, sed statui totius corporis congruenter attemperatum.

2. Vultus

2. Vultus sit apertè compositus ad affectus exprimendos, ita ut sit tristis in tristicis; demissus in modestia; aeris in cura & sollicitudine; alacris in rebus lætis; denique in vultu nihil sit affectuum & immodicum, sed omnia plana, & ingenua, & liberalia.

3. Frons sit aperta & sincera præterquam in tristioribus, ubi leviter corruganda est, & in rebus lætis exporrigenda.

4. Oculi non ad videndum tantum, sed etiam ad motus animi significandos dati sunt, atque ideo recte statuendi sunt, atque movendi in pronuntiatione non sint clausi, vel in uno loco defixi, nisi res ita exigit: sed ad totum auditorium dirigantur: ad modestiam significandam deorsum vergant; ad fiduciam significandam pupilla oculorum in medio subsistat, ad contemptum notandum ad latera torqueantur; ad recordationem designandum sursum attollatur; ad acutiorum meditationem, expectationem, & admirationem, diductio cili-orum in convivencia adhibeatur; oculi tristitia nubium quasi ducant, læticia serenent, &c.

5. Cervix sit erecta, non tamen rigida aut supina.

6. Humeri sint statim & quieti, æquo libramine constanti, ita ut neque contractio nimia sit vel allevatio: moderate tamen in dubitatione & commiseratione sursum moveri possunt.

7. Pectus & venter ne projiciantur: pectoris autem percussio ut non cuius decora est, ita non nisi in rarissimis affectibus adhibenda.

8. Brachia intra statum certum contineantur, ita ut nec proflus quæta sint, nec nimis ejactentur. Cum aliquid uberius explicandum occurrit, brachium in laus dextrum expatietur.

9. Manus accuratissime diligentissime sunt regende: in exordiis componantur & comprimantur; postea cum aliquid serius dicitur, sub assentientibus humeris leviter pendantur; sinistra sola nunquam gestum facit, sed dextra sese frequenter accommodat, eisque subservit: optime manus à sinistra parte incipit, ad dextram deponitur: in supplicationibus, obtestationibus, addubitationibus manus complacentur; ad benevolentiam & commiserationem notandum explicatae pectori applicentur: ad instantiam, contentionem vehementiorem & iram indicandam in pugnum contrahuntur; ad facilitatem & perspicuitatem notandum in palmam explicantur, &c.

10. De motu singulorum digitorum, motisque significatione, regula nonnullæ à quibusdam traduntur, verum totam manum rectissime nostro seculo sufficet, digitis autem arguari velle, edisque quiesco carpo motitare, leve est, histrionicum & indecorum.

CAP. XII.

Concionatoris officium post Concionem.

Huc usque de officio Concionatoris tum ante Concionem, tum inter Concionandum egimus; sequitur jam ultimo loco tradendum

Officium Concionatoris.

Quidam officium ejusdem post Concionem.

Officium Concionatoris post Concionem ad eundem finem spectat, ad quem praxia preparatio, scil. ad Dei gloriam & Ecclesie salutem.

Immediatè ante dimissum coetum.

<p>Officium Ministri post Concionem, duplex est, scil.</p>	<p>Mediatè post coetum dimissum, quod duplex est, scil.</p>	<p>In templo, Catechizatio. Publi- cum: Extra templum, quod fungitur in presbyteriis, visitationibus, &c. Privatum, quod vitam Concionatoris atq; auditoris respicit.</p>
--	---	---

Officiu Concionatoris immediatè post Concionem ante dimissum coetum quatuor constat partibus, sc.	1. Exhortatione per solennem quandam adhortandi formulam, ut fiat ad preces publicas preparatio. 2. Precibus ex materia concionis à Ministro confectis: ubi requiritur conspiratio 3. Cactu, in quo eadem observanda sunt, quæ ante concionem potavimus. 4. Benedictione & dimissione: coetus enim cum benedictione dimittendus est; ubi adhiberi potest formula descripta, Num. 6. 24. vel Heb. 1. 13. 16. 17. vel 1 Thess. 5. 23. 24. vel 2 Cor. 13. 13.

Publicum officium concionatoris post coetum dimissum in Templo, absolvitur Catechisatione publicâ, quæ diebus Dominicis instituitur ante secundam Concionem.

Catechesis est doctrina fundamenti Religionis Christianæ breviter viva vocis quæstionibus & responsionibus proposita; memoriæ & intellectus juvandi gratia. Vide antea, cap. 30.

De Catechesi hoc loco notetur iste Canon.

<p>In Catechesi semper primò omnium quæstiones ex Concione prius habitâ proponantur, scil.</p>	<p>Ut appareat quinam Concioni interfuerint, qui non, & hac occasione moneri & moveri possunt. Ut innotescat quàm attentè fuerint, qui Concionem audiverunt, ut ita ad majorem diligentiam excitentur. Ut Ministro appareat quàm feliciter & perspicue docuerit, & si obscure aliquid sit dictum explanetur.</p>
--	--

De publico Ministri officio post Concionem, præcipuè extra Templum Canones isti observentur.

1. Si in quibusdam auditoribus publicum studium doctrinam cognoscendi & vitæ exprimendi deprehendant; publicè etiam illud con-

commendent, etiam in Concionibus sequentibus, votis additis ad perseverantiam & incipit.

2. Si quinquam vel per doctrinæ neglectum & contemptum, vel per vitam impiam scandala præbere viderint, illos etiam publice, sed magna cum prudentia, commiseratione & obtestatione corripiant.

3. Si peccata fuerint occulta, adhibeatur privata admonitio, cui si locus non detur, adhibeatur postea gravior correctio, cum comminatione suspensionis, exclusionis, excommunicationis.

4. Inemendabiles coram visitatoribus accusentur, qui sic non emendantur, ab usu Sacramentorum suspendantur; qui non sic corriguntur à particulari Ecclesia excludantur.

5. Si suspensi, exclusi, vel excommunicati vere resipuerint, ejusque per poenitentiam publicam signa dederint, in Ecclesiæ iterum gremium recipiantur.

CAP. XLII.

Tantum de publico Ministri officio; sequitur privatum de quo notentur hi Canones.

1. **C**oncionum scriptas dispositiones in suum & aliorum usum futurum custodiant.

2. Censuram Concionum habiturum, ex fratribus, collegis, aliisque auditoribus libenter audiant, præcipue si sint Noviti; Nemo enim Artifex nascitur, nemo repente & sine mediis optimus.

3. Deum invocent pro se, domesticis, singulisque auditoribus, ut non solum doctores sint & auditores verbi, sed etiam factores.

4. Ne unâ manu extruant, alterâ destruant, ne doctrinâ cælum, vitâ infernum ædificent, sed doctrinam propositam vitâ exprimat.

5. Accuratè singulos auditores suos observent, & de ipsorum fide & vitâ, cum apud alios, tum apud ipsos inquirent.

6. Ipsi vel per se, vel per alios segnes admoncant, doctrinam & vitam piam Ministri sequentes laudent, delinquentes vero privatim corripiant.

Laus soli Deo.

FINIS.

**Books sold by William Morden Bookseller in
Cambridge.**

- D** Henry Mores Philosophicall Collections, *Fol.*
 Mystery of Godlines, *Fol.*
 Mystery of Iniquity, *Fol.*
 Enchyridion Metaphysicum *Lat.* 4°. cum *Fig.*
 Enchyridion Ethicum *Lat.* 8°. *non*
 Divine Dialogues in 2 *Fol.* 8°. *11703*
 His Epistles to the 7 Churches with an Appendix against
 Idolatry. 8°. *1170*
 Introductio ad Catechism. 8°. *11701*
 Observations on Anthroposophia Theologica.
 Origines contra Celsum; Ejusdem Philocalia, cum *Ann.* Gallienus
 Spenceri, 4°. *G. L.*
 Scheyneri Fundamenta Optica, 4°. *11702*
 Officium Concionatorium, 8°. *11704*
 Glissoni de Natura Substantia, 4°. *11705*
 Cartesii Epistolæ, 4°. *11706*
 Causebans Letter against the Royal Society, 4°. *11707*
 Smiths select Discourses, 4°. *11708*
 Enjedini in Vetus & Novum Testamentum, 4°. *11709*
 A Letter of Resolution concerning the chief of Origens Opin-
 ions, 4°. *11710*
 Warrens de Præexistence, 4°. *11711*
 Godmans Sermon, 4°. *11712*
 Epicteti Enchyridion cum Geberis Tabula. Accesserunt Simplicii
 & Ariani Comment. *G. L.* 8°. *11713*
 Gassendi Astronomia; 8°. *11714*
 Billingsly's Idea of Arithmetick, 8°. *11715*
 Ram Logica cum Comment. Amelii, 8°. *11716*
 Ray's Collection of English and Scottish Proverbs, 8°. *11717*
 Templeri Idea Theolog. Leviathanis, 8°. *11718*
 Angelini Garzai Pia Hilaria. Accessit Tomus alter cum Indice Philo-
 sologico, 12°. *11719*
 Devarnus de Particulis Linguae Græcæ, 12°. *11720*
 Lucretii cum Notis Tan. Fabri, 12°. *11721*
 Grotius Cat.
 Plotus Germanici, 24°. *11722*

FINIS.

